

**SKRIFTLIGA OCH MUNTliga FÄRDIGHETER I
UNDERVISNING I SVENSKA SOM MODERSMÅL VID
GYMNASIET I FINLAND – EN FALLSTUDIE**

Karla Reenilä

Kandidatavhandling i svenska
Jyväskylä universitet
Institutionen för språk
Våren 2016

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty: Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department: Kielten laitos
Tekijä – Author: Karla Reenilä	
Työn nimi – Title: Skriftliga och muntliga färdigheter i undervisning i svenska som modersmål vid gymnasiet i Finland – En fallstudie	
Oppiaine – Subject: ruotsin kieli	Työn laji – Level: Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year: Kevät 2016	Sivumäärä – Number of pages: 24 + 3
<p>Tiivistelmä – Abstract:</p> <p>Tämän tutkielman tarkoitus oli tutkia ruotsi äidinkielenä opetusta lukion pakollisilla kursseilla Suomessa kirjallisten ja suullisten taitojen näkökulmista. Tarkoitukseni oli selvittää, mitä opettajat painottavat opetuksessa, millaisia tehtäviä, työskentelymenetelmiä ja työskentelytapoja he käyttävät. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella, joka lähetettiin kahdelle opettajalle ruotsinkieliseen lukioon Suomessa. Materiaali analysoitiin kvalitatiivisena tapaustutkimuksena. Kyselyyn vastanneet opettajat pitivät tärkeimpänä kielen mukauttamista tekstityyppiin. He painottivat taitoa osata kirjoittaa erilaisia tekstejä. Opettajat käyttävät kirjallisten taitojen opetuksessa referaatteja, arvosteluja, mielipidekirjoituksia, erilaisia analyyssejä, luovaa kirjoittamista ja tietokoneavusteista kirjoittamista. Työskentelymenetelminä kirjallisten taitojen opetuksessa he käyttävät itsenäistä työskentelyä ja projektityöskentelyä. Työskentelytapoina molempien opettajien kursseilla on parityöskentely ja ryhmätyöskentely luokassa. Suullisten taitojen opetuksessa opettajat pitävät tärkeimpänä esitelmää, argumentointia ja puheen sovittamista vastaanottajiin. Opettajat painottivat suullisten taitojen opetuksessa puhumisen taitoa. Suullisen taidon tehtävinä opettajat käyttävät esitelmää ohjatuista aiheista, puheita, pari- ja ryhmäkeskusteluja sekä väittelyjä.</p>	
Asiasanat – Keywords: modersmål, modersmålsundervisning, svenska som modersmål, det finska gymnasiet	
Säilytyspaikka – Depository: Jyväskylän yliopiston kirjasto / JYX-arkisto (elektroninen)	
Muita tietoja – Additional information	

INNEHÅLL

1	INLEDNING OCH SYFTE	4
1.1	Forskningsfrågor	4
1.2	Hypoteser.....	5
2	TEORETISK BAKGRUND	6
2.1	Språklagen i Finland.....	6
2.2	Definitioner av modersmål.....	6
2.3	Modersmålsundervisning och skolämnet modersmål.....	7
2.3.1	De obligatoriska kurserna i modersmålsundervisningen under gymnasieutbildningen.....	9
2.4	Tidigare studier	9
2.5	Det finska gymnasiet och studentexamen i Finland.....	11
3	METOD OCH MATERIAL.....	13
4	ANALYS AV RESULTATEN	15
4.1	Svaren på enkäten.....	15
4.1.1	Första frågan	15
4.1.2	Andra frågan	16
4.1.3	Tredje frågan.....	16
4.1.4	Fjärde frågan.....	17
4.1.5	Femte frågan.....	17
4.1.6	Sjätte frågan	18
4.1.7	Sjunde frågan	18
4.1.8	Åttonde frågan.....	19
5	SAMMANFATTANDE DISKUSSION.....	20
5.1	Mina hypoteser i ljuset av resultaten.....	20
5.2	Validitet och reliabilitet.....	21
5.3	Möjliga teman till fortsatt forskning.....	22
	LITTERATUR OCH KÄLLOR	23
	Sekundära källor	24

BILAGA: ENKÄTEN TILL LÄRARNA

1 INLEDNING OCH SYFTE

Syftet med denna avhandling är att bidra med kunskap till det hittills tämligen utforskade ämnesområdet. Utbildningsstyrelsen fastställde i oktober 2015 grunderna för gymnasiet läroplan för gymnasieutbildning för ungdomar. De nya grunderna för gymnasiet läroplan 2015 ska tas i bruk för de studerande som inleder studierna i gymnasiet 1.8.2016, varefter ibruktagandet framskrider årskursvis.

I de nya grunderna för gymnasiet läroplan betonas vikten av ämnet modersmål och litteratur: ”läroämnet modersmål och litteratur är ett centralt färdighets-, kunskaps-, kultur- och konstämne i gymnasiet. Ämnet spelar en central roll för den språkliga och kulturella allmänbildningen och genom modersmålsämnet stärks de studerandes förmåga att i olika vardags- och studiesituationer kommunicera, tänka, lära sig att lära samt utveckla sin personliga identitet.” (GGLU 2015) Detta tema är viktigt att undersöka eftersom det är ett tämligen utforskat område.

Jag valde det här temat eftersom det är högaktuellt på grund av de nya läroplanerna och eftersom det intresserar mig och det är möjligt för mig att jobba som lärare i svenska som modersmål. Temat är aktuellt eftersom den nya läroplanen träder i kraft 1.8.2016.

Det som ska undersökas i studien är undervisningen av skriftliga och muntliga färdigheter i modersmålet svenska på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen. Avsikten med avhandlingen är att utreda vad som betonas i undervisningen, vilka teman som är särskilt viktiga, vilka typer av uppgifter lärarna använder och vilka de huvudsakliga arbetsmetoderna och arbetssätten är på kurserna.

1.1 Forskningsfrågor

De frågor som jag söker svar på är följande:

- Vad betonas i undervisningen av skriftliga respektive muntliga färdigheter?
- Vad är det viktigaste i undervisningen av skriftliga respektive muntliga färdigheter?

- Hurdana uppgifter använder lärarna på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen?
- Vilka är de huvudsakliga arbetsmetoderna i undervisningen av skriftliga färdigheter?
- Vilka är de huvudsakliga arbetssätten på de obligatoriska kurserna under gymnasiet?

1.2 Hypoteser

Av läroplanen 2003 att döma är grammatik, skrivregler och skrivsätt det viktigaste i undervisningen av svenska som modersmål. ”De studerande skall bli allt säkrare då det gäller att behärska normer för det talade och skrivna språket och förstå avsikten med språkvården både ur ett samhälleligt perspektiv och för sitt eget språkbruk, fördjupa och precisera sitt språkbruk, att språket blir mångsidigt, dels att de studerande når sina syften med sin kommunikation” (GGLU 2003: 34). Min första hypotes grundar sig därför på läroplanens fokus på grammatik, skrivregler och skrivsätt och jag antar att de betonas i undervisningen av svenska som modersmål. Min andra hypotes är att det finns skäl att tro att studentskrivningarna styr ganska mycket innehållet och uppgiftstyperna i undervisningen när det gäller skriftliga färdigheter. Min tredje hypotes är att de viktigaste arbetsmetoderna är individuellt arbete och grupparbete när det gäller skriftliga färdigheter. Min fjärde hypotes är att de viktigaste arbetssätten är individuellt arbete i klassrummet och hemma samt lärarstyrt arbete i klassrummet. Min femte hypotes är att det som troligen betonas i undervisningen av muntliga färdigheter är olika slags presentationer och samtal. Min sjätte hypotes är att lärarna antagligen använder presentationer och tal som uppgifter i undervisningen av muntliga färdigheter.

2 TEORETISK BAKGRUND

I detta kapitel ska jag presentera och definiera de centrala begreppen samt teman som gäller språklagen i Finland, modersmål, modersmålsundervisning och det finska gymnasiet. Jag presenterar också tidigare studier om temat.

2.1 Språklagen i Finland

I Språklagen (423/2003) i 1§ sägs det att Finland har två nationalspråk, finska och svenska. I 2§ sägs det att syftet med lagen är att trygga rätten som finns i grundlagen att använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska hos domstolar och andra myndigheter. Oberoende av språket har var och en rätt till rättvis rättegång och garanterad god förvaltning. En individ behöver inte särskilt avkräva sina språkliga rättigheter utan de förverkligas utan begäran (Finlex 2003: Språklagen 423/2003).

2.2 Definitioner av modersmål

Med modersmål menas enligt Romaine det språk som lärs först eller s.k. första språk. Det kan också vara det språk som modern talar (Romaine 1995:19).

Håkansson tar upp *Nationalecyklopedins* (1991–1995) definition av modersmål. Den konstaterar att modersmålet är det språk som barnet lär sig först (Håkansson 2003:17).

Enligt Skutnabb-Kangas (1981:23) är modersmål det språk en människa tänker, drömmer och räknar på. Skutnabb-Kangas (1981:26) konstaterar att modersmål kan definieras med hjälp av fyra kategorier, dvs. ursprung, kompetens, funktion och attityder. Modersmålet är alltså det språk som talaren har lärt sig först, behärskar bäst, använder mest eller som talaren definierar sig med eller andra identifierar talaren med. (Skutnabb-Kangas 1981:26).

Ylikiiskilä (2001) konstaterar att modersmål är det språk som barnet lär sig innan hen kommer till skolan och det språk som talas i hemmet.

Läroplanen (GGLU 2003) i Finland definierar modersmålet på följande sätt: ”Modersmålet är av grundläggande betydelse för lärandet. Genom det gestaltar människan sin verklighet och kommunicerar med andra. Modersmålet stärker den personliga och kulturella identiteten samt utvecklar tänkande, kreativitet och en estetisk medvetenhet.” (GGLU 2003: 34)

2.3 Modersmålsundervisning och skolämnet modersmål

Enligt Hyltenstam (1996) är modersmålsundervisning sådan undervisning som barnet får i sitt förstaspråk dvs. det språk som barnet har lärt sig först. Undervisningen ska möjliggöra det att eleven lär sig mer om sin egen kultur (Hyltenstam 1996). Detta som Hyltenstam tar upp gäller barn som har flyttat till Sverige från en annan kultur.

Jag presenterar grunderna för läroplanen 2003 i gymnasieutbildning, eftersom den fortfarande var i kraft då enkätundersökningen genomfördes. I läroplanen för gymnasiet (GGLU 2003) står det att målet i modersmålsundervisningen är att studeranden ska fördjupa sina kunskaper om språk, litteratur och kommunikation. Studeranden ska utveckla sin fantasi, kunna analysera och tolka olika slags texter samt fördjupa sina färdigheter i muntlig och skriftlig kommunikation. Studeranden ska kunna anpassa sitt språk i olika situationer både privat och offentligt samt förstå funktionen med språkvård både ur ett samhällligt perspektiv och i sitt eget språkbruk. Studeranden ska vara medveten om texters formspråk, retoriska medel, kunna analysera och värdera argumenterande texter samt använda språket som ett medel att påverka. Studeranden ska kunna använda olika informations- och kommunikationstekniker på ett sätt som är funktionellt och kunna söka information, bearbeta, reflektera samt värdera den (GGLU 2003:34–35). Den nya läroplanen som träder i kraft på hösten 2016 tar upp samma saker som läroplanen 2003, men det står att studerande ska kunna använda digitala verktyg och förstå något om hur digitaliseringen inverkar språk- och textanvändning (GGLU 2015: 42).

Skolämnet har hetat modersmål och litteratur sedan läsåret 1999-2000. Namnet ändrades, eftersom man ville ha en likvärdig ställning mellan språket och litteraturen. Leino (2002: 356, 359) konstaterar att modersmålsinläring aldrig är bara skolans eller en enstaka lärares sak, och modersmålsundervisningen har utan tvekan en central betydelse i skolundervisningen. Modersmålet är ett fenomen som påverkar och genomsyrar en människas hela liv, och därför måste man tänka noggrant efter vad modersmålsundervisningen är och vad dess betydelse är i undervisningen.

Leino (2002: 359-360) konstaterar att språket, särskilt modersmålet är nyckeln till medlemskap i samhället för ett barn. Med hjälp av modersmålet får barnet rötter så att hen vet vem hen är och vad hen hör till. Bra undervisning i modersmål och litteratur är alltid också uppfostran i kulturell mångfald och internationalitet.

Leino (2002: 360-361) påstår att behärskning av modersmål och litteratur samt undervisningen i modersmål speglar elevernas övriga skolgång. Det är mycket sällan det blir genomskinligt hur mycket elevernas sätt att uttrycka sig och deras förmåga att använda språket påverkar bedömningen av olika skolämnen. Oftast är den största delen av det som bedöms just bedömning av modersmålet. Läraren i modersmål och litteratur är med i skapandet av grunden att lära sig alla ämnen. Det här är en central uppgift som modersmåls- och litteraturundervisningen har, fast det inte syns eller dess betydelse underskattas. Läraren i modersmål och litteratur har lyckats med sitt arbete om hen har fått hela skolgemenskapen att förstå att det lönar sig att vårda modersmålet, eftersom det har en stor betydelse inom alla livsområden (Leino 2002: 360-361).

I en undersökning (Aalto m.fl. 2013) om klasslärarstudenternas uppfattningar om skolämnet modersmål kom det fram att skolämnet modersmål ansågs vara ett nyttigt och intressant ämne och studenterna hade en positiv inställning till det. Grammatik ansågs vara anknuten till läsandet, skrivandet och muntliga färdigheter och de här områdena kan övas upp genom att lära sig grammatik. Resultaten visade att skriftliga färdigheter ansågs vara viktigare än muntliga färdigheter och skriftliga färdigheter kan övas upp framförallt på modersmålslektionerna (Aalto m.fl. 2013: 178-179).

2.3.1 De obligatoriska kurserna i modersmålsundervisningen under gymnasieutbildningen

De obligatoriska kurserna innehåller integrering av olika modersmålsfärdigheter och bildning av funktionella helheter. Studeranden fördjupar kunskaperna om språk, litteratur, färdigheterna i skriftlig och muntlig kommunikation samt läser tillräckligt med både fakta och fiktion. Efter att ha läst alla obligatoriska kurser har studeranden fördjupad språkkännedom och ökad språkfärdighet. Studeranden har en omfattande kunskap om sitt litterära arv och de litterära genrerna. Studeranden har en fördjupad förmåga att analysera, producera och reflektera olika genrer av texter och deras funktion i samhället (GGLU 2003:35).

Den första kursen (MO 1 En värld av texter) är en introduktionskurs till modersmål och litteratur vilket innebär att språk, kommunikation, litterära texter och saktexter bildar en helhet som sätts i ett teoretiskt sammanhang. På den andra kursen (MO 2 Epik och texter) koncentrerar man sig på hur olika slags texter uppbyggs så att man når sina syften. På den tredje kursen (MO 3 Texter, kultur och identitet) bekantar man sig med frågor kring språklig och kulturell identitet ur en finlandssvensk synvinkel samt diskuterar den egna litteraturen och dess förhållande till omvärlden (GGLU 2003:35–36). I fokus på den fjärde kursen (MO 4 Texter i Norden) är de nordiska språkens historia, den nordiska litteraturen, nordiska texter, texter på nordiska språk och nordisk kultur. Litteraturundervisningen på kursen koncentrerar sig på dramatiken. På den femte kursen (MO 5 Moderna texter) skriver man litteraturanalyser och grundläggande textanalytiska termer tas upp. På den sjätte och sista obligatoriska kursen (MO 6 Textens makt) bekantar man sig med maktbruk som kan ske genom språket (GGLU 2003: 37-38).

2.4 Tidigare studier

Vid Göteborgs universitet har man gjort två examensarbeten som behandlar modersmål och modersmålsundervisning. I Sverige betyder modersmålsundervisningen ofta att man

har något annat modersmål än svenska och eleverna får undervisning i det. (Håkansson 2003:22, 55).

Edegran (2006) har gjort ett examensarbete som heter *Att leva med flera språk i skolan – en studie om modersmålsundervisningens betydelse för språkutvecklingen*. Syftet med Edegrans undersökning var att undersöka hur tvåspråkighet upplevs i skolan ur elevernas och lärarnas perspektiv. Resultaten är att eleverna tycker att det är positivt att de har tillgång till två språk. Lärarna tycker att tvåspråkiga elever har ett större referenssystem som används vid inläring.

Badri, Khoei och Lundberg (2006) har gjort ett examensarbete som heter *Modersmålsundervisning, En jämförelse mellan två skolor*. Syftet med deras undersökning var att få fram hur modersmålsundervisningen är arrangerad på lokal nivå i två skolor i två olika kommuner i Sverige. Resultatet var att de flesta elever har en positiv ställning till modersmålsundervisningen. Eleverna som har ett annat modersmål än svenska har en möjlighet att få modersmålsundervisning på sitt eget modersmål och undervisningen arrangeras mest på eftermiddagar och tidigt på kvällarna.

Vid Jyväskylä universitet har man gjort en kandidatavhandling som behandlar lärarnas skrivundervisning, undervisningsmetoder och arbetssätt och en undersökning som behandlar uppfattningar om skolämnet modersmål.

Virtanen (2013) har gjort en kandidatavhandling som heter *Svenskläraarnas skrivundervisning på gymnasienivå*. Syftet med hennes avhandling är att undersöka hurdana metoder och uppgifter svensklärarna använder när det gäller att undervisa skrivande på gymnasiet. Resultatet var att lärarna använder samma uppgifter för alla elever eftersom de har mycket att korrigera och göra. Sättet att undervisa i skriftliga färdigheter var att eleverna får själv korrigera felen i uppsatser enligt lärarens markeringar.

Aalto, Kauppinen, Neittaanmäki och Tarnanen (2013) har gjort en undersökning vid Jyväskyläs universitet om klasslärarstudenternas uppfattningar om skolämnet modersmål. Studenternas inställningar var för det mesta positiva och de ansåg att skolämnet modersmål är viktigt.

2.5 Det finska gymnasiet och studentexamen i Finland

Det finska gymnasiet kan avläggas i 3-4 år och det avslutas med studentexamen. Det består av minst fyra prov. Provet i modersmål och litteratur ska avläggas samt tre av följande: provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk samt proven i matematik och realämnena. Det är möjligt att examinanderna avlägger ett eller flera extra prov. Ett prov per läroämne får ingå i examen. Studentexamen ordnas två gånger om året, på hösten och våren och den äger rum vid samma tidpunkt i alla gymnasier. Examen kan avläggas på en gång eller under högst tre examenstillfällen som följer varandra. De examinander som har avlagt alla obligatoriska prov med godkända betyg och slutfört gymnasiets lärokurs kan få studentexamensbetyg (Utbildningsstyrelsen).

I provet i modersmål och litteratur ingår två prov: ett textkompetensprov och ett essäprov. Textkompetens provet mäter examinandens kritiska och kulturella läsförmåga. Hen ska kunna analysera, tolka, bedöma, tillgodogöra sig och producera olika slags texter och ta hänsyn till texternas syfte, uttrycksmedel och kontext. Examinanderna får ett häfte som innehåller provuppgifterna och materialet. Materialet kan bestå av saktexter, skönlitterära texter och bildmaterial. Essäprovet mäter examinandens allmänbildning, förmåga att uttrycka sig skriftligt, förmåga att klä sina tankar till ord och behärska kunskapsmässiga helheter. I essäprovet får examinanderna ett häfte som innehåller provuppgifterna och en del av dem är materialbaserade. Materialet kan bestå av faktatexter, skönlitterära texter och möjligtvis annat material som bilder, statistik eller tabeller (Studentexamensnämnden). Enligt läroplanen 2003 ska studerande kunna grundprinciperna för materialbaserat skrivande (GGLU 2003: 36). Traditionellt har det getts mycket värde på betyget i modersmålsprovet i studentexamen i Finland, eftersom betyget i provet i modersmål beaktas ofta i initialpoängren i studenturval till olika utbildningar vid universitetet.

Enligt Virtanens (2013:25) resultat använder lärarna sådana skrivuppgifter i sin undervisning som stöder studentskrivningarna. Virtanen (2013:25) konstaterar att studentskrivningarna spelar en stor roll i svenskundervisningen och det kan synas i lärarnas val av skriftliga uppgifter. Virtanen (2013:25) påstår att lärarna vill att eleverna

klarar av studentskrivningarna väl så det är naturligt att låta eleverna öva sådana skrivuppgifter som kan förekomma i studentskrivningarna.

En elev har utfört det finska gymnasietets lärokurs när eleven har fått godkända betyg på de enskilda ämneslärokurserna och då är minst 75 kurser avlagda (Utbildningsstyrelsen). Det ingår sex obligatoriska kurser i modersmål och litteratur under den finska gymnasieutbildningen (GGLU 2003:35–38).

3 METOD OCH MATERIAL

I detta kapitel ska jag presentera vilka metoder och vilket material som används i denna undersökning för att granska undervisningen i svenska som modersmål i Finland. Dessutom motiverar jag valet av metod och material enligt mina egna åsikter och med hjälp av forskningslitteratur varför det används en viss metod och ett visst material i undersökningen.

Undervisningen av svenska som modersmål utreds med hjälp av en enkät. Enkätsvaren granskas och analyseras i ljuset av grunderna för läroplanen 2003 i gymnasieutbildning i Finland och tidigare forskning samt forskningslitteratur. Enkäten har besvarats av två modersmållärare vid samma gymnasium i södra Finland. Enkätfrågorna baserar sig på forskningsfrågorna. Svaren ska presenteras skilt och jämförs med varandra.

Enkäten innehåller både strukturerade eller flervalsfrågor och öppna frågor. Enkäten har bara två öppna frågor, eftersom det är snabbare att svara på strukturerade eller flervalsfrågor än öppna frågor. Enkäten var på svenska eftersom informanterna arbetar vid ett svenskspråkigt gymnasium och de undervisar på och i svenska.

Jag anser att en enkätundersökning är det behändigaste sättet att samla in material för min avhandling eftersom enkäten är lätt att skicka till lärarna via e-post. I e-postmeddelandet presenterade jag mig och berättade att jag håller på att skriva på min kandidatavhandling och att jag skulle behöva lärare som informanter till undersökningen. Jag berättade att det bara tar 5-10 minuter att besvara den. Enkäten kunde laddas ner på Word och besvaras och sedan skickas tillbaka med svaren. På våren är lärarna upptagna med studentskrivningarna så det är viktigt att komma på ett lätt och snabbt sätt att samla in svar om man behöver lärare som informanter. Eftersom det bara tog 5-10 minuter att besvara enkäten var den snabbare jämfört med en intervju eller en inspelning.

Aaltola och Valli (2010: 103) påpekar att en enkätundersökning är ett av de mest traditionella sätten att samla in material. Användning av en enkätundersökning är

motiverad när man samlar in material och den har en egen plats och användningsändamål (Aaltola & Valli 2010:103).

I enkäten används *Likertskalan* i två frågor för att få veta vilka teman i undervisningen som är de viktigaste, enligt lärarna. Aaltola och Valli (2010: 118-119) konstaterar att *Likertskalan* är en av de mest användbara och populära metoderna att samla in material gällande attityder och åsikter (Aaltola & Valli 2010:118–119).

4 ANALYS AV RESULTATEN

I detta kapitel ska jag presentera resultaten av undersökningen och svaren på enkäten som de två lärarna har gett. Jag ska jämföra svaren på enkäten med varandra och med litteraturen samt koppla forskningsfrågorna till enkätsvaren.

Modersmåslärarna, dvs. informanterna som besvarade enkäten arbetar på ett svenskspråkigt gymnasium i Finland. Jag har anonymiserat informanterna och kallar dem för "Lärare 1" och "Lärare 2". På detta sätt kan ingen identifiera informanterna eller skolan där lärarna arbetar.

Enkäten innehåller åtta frågor. Två av frågorna (2 och 7) är öppna frågor och de övriga frågorna är strukturerade eller flervalfrågor. Enkäten finns i sin helhet i bilagan.

4.1 Svaren på enkäten

4.1.1 Första frågan

Första frågan i enkäten utredde att hur viktiga lärarna anser vissa teman i undervisningen i skriftliga färdigheter på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen (se första frågan i bilagan). Lärare 1 svarade att det är oerhört viktigt att anpassa språket med texttypen. Dessutom anser Lärare 1 att det är mycket viktigt med klarspråk, att skriva tydligt är mycket viktigt, språkvård och grammatik och materialbaserat skrivande är ganska viktiga i undervisningen av skriftliga färdigheter. Lärare 2 svarade att klarspråk, att skriva tydligt och att anpassa språket med texttypen är oerhört viktigt, materialbaserat skrivande är mycket viktigt och språkvård är ganska viktigt men grammatik är inte alls viktigt.

Informanternas svar liknar varandra. Lärare 2 anser att anpassa språket med texttypen är oerhört viktigt så som Lärare 1, men Lärare 2 anser också att klarspråk är oerhört viktigt. Lärare 1 anser i alla fall att klarspråk är mycket viktigt. Läroplanen 2003 tar upp

att studerande ska kunna anpassa språket efter olika situationer och fördjupa sina kommunikationsfärdigheter (GGLU 2003: 34). Lärare 1 anser att materialbaserat skrivande är ganska viktigt och Lärare 2 anser att det är mycket viktigt. Studerande skriver materialbaserade texter i studentexamen i textkompetensprovet (Studentexamensnämnden). Båda informanterna uppger att språkvård är ganska viktigt, men Lärare 2 anger att grammatik inte är alls viktigt, men Lärare 1 anger att grammatik är ganska viktigt. Läroplanen 2003 tar upp att studerande ska förstå avsikten med språkvården och behärska normer för det skrivna språket (GGLU 2003: 34).

4.1.2 Andra frågan

Andra frågan i enkäten utredde vad lärarna betonar i undervisningen i skriftliga färdigheter på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen. I undervisningen av skriftliga färdigheter svarade informanterna på följande sätt. Lärare 1 svarade att det är viktigt med sammanhanget och genren som en text skrivs i och eleven ska sträva efter att skriva enkelt, tydligt och korrekt. Enligt Lärare 1 är det också viktigt att skriva svenska och inte något som är mer finska eller engelska. Lärare 2 svarade att det är viktigt att lära sig att skriva väl i många olika genrer till exempel essäprov, textkompetensprov, novell, dikt och olika slags medietexter. Informanterna svarade på ganska likadana sätt. Det som skilde svaren åt är att Lärare 1 tyckte att det som är viktigt är att skriva enkelt, tydligt och korrekt svenska. Läroplanen 2003 tar upp att studerande ska fördjupa sina kunskaper så att de kan utgå från ett vidgat textbegrepp och se sambandet mellan texter och deras sammanhang (GGLU 2003: 34).

4.1.3 Tredje frågan

Min tredje forskningsfråga utredde hurdana uppgifter använder lärarna på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen. Gällande skriftliga färdigheter använder Lärare 1 insändare, recension, referat, analys av reklam, lyrik, noveller, skönlitteratur, kreativt skrivande (en novell, en dikt osv.) och datorstött skrivande. Lärare 2 använder insändare, recension, referat, analys av reklam, lyrik, noveller, skönlitteratur, kreativt skrivande, datorstött skrivande samt essäprov och

textkompetenssvar. Båda lärarna använder likadana uppgifter, men Lärare 2 använder också essäprov och textkompetenssvar som är nyttiga när man förbereder sig till studentskrivningar. Antagligen använder läraren dessa uppgifter för att förbereda gymnasisterna för studentskrivningar eftersom det lönar sig att besvara uppgifterna på ett visst sätt som man kan öva med hjälp av gamla studentskrivningar. Läroplanen 2003 tar upp att studerande ska fördjupa sitt kunnande om olika textgenrer, kunna analysera skönlitterära och episka texter på olika sätt och kunna skriva olika slags medietexter (GGLU 2003: 35-36).

4.1.4 Fjärde frågan

Den fjärde forskningsfrågan utredde vilka de huvudsakliga arbetsmetoderna är i undervisningen av skriftliga färdigheter. Lärare 1 svarade att de viktigaste arbetsmetoderna är pararbete, projektarbete och individuellt arbete. Lärare 2 svarade att projektarbete och individuellt arbete är de viktigaste arbetsmetoderna. Båda informanterna ansåg att projektarbete och individuellt arbete är viktiga men det som skiljer svaren åt är att Lärare 1 ansåg att pararbete också är viktigt. Läroplanen 2003 stöder informanternas svar om individuellt arbete eftersom, texterna som studerande skriver skrivs individuellt (GGLU 2003).

4.1.5 Femte frågan

Den femte forskningsfrågan utredde vilka de huvudsakliga arbetssätten är på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen. Lärare 1 angav att de huvudsakliga arbetssätten på kurserna är pararbete i klassrummet, grupparbete i klassrummet, pararbete utanför klassrummet och grupparbete utanför klassrummet i skolans övriga utrymmen, bibliotek och datorutrymmen. Lärare 2 angav att arbetsmetoderna är individuellt arbete i klassrummet, lärarstyrkt arbete i klassrummet, pararbete i klassrummet, grupparbete i klassrummet, självständigt arbete hemma och projektarbete i helklass. Båda informanterna ansåg att pararbete och grupparbete i klassrummet är de huvudsakliga arbetssätten på kurserna men annars skilde svaren åt. Lärare 1 nämner inte

alls individuellt arbete som huvudsakligt arbetssätt. Läroplanen 2003 tar upp att studerande ska kunna grundprinciperna för gruppkommunikation (GGLU 2003:36).

4.1.6 Sjätte frågan

Den sjätte frågan utredde hur viktiga lärarna anser vissa teman i undervisningen av muntliga färdigheter på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen. Lärare 1 uppgav att presentationer, debatt, att kunna argumentera och mottagaranpassning är mycket viktiga. Dessutom ansåg Lärare 1 att det är ganska viktigt att hålla tal. Muntliga färdigheter för arbetslivet ansåg Lärare 1 inte vara särskilt viktiga. Lärare 2 uppgav att presentationer, att hålla tal, att kunna argumentera och mottagaranpassning är oerhört viktiga och muntliga färdigheter för arbetslivet är ganska viktiga. Informanternas svar skildes åt ganska mycket. Lärare 1 nämnde inte någonting som oerhört viktigt och Lärare 2 nämnde inte någonting som mycket viktigt eller inte särskilt viktigt. Läroplanen 2003 tar upp att studerande ska kunna föra en muntlig debatt i teori och praktik, kunna delta konstruktivt i gruppdiskussioner och kunna planera, framföra och utvärdera en muntlig presentation (GGLU 2003:35–36 & 38).

4.1.7 Sjunde frågan

Den första forskningsfrågan utredde vad som betonas i undervisningen av skriftliga och muntliga färdigheter. På frågan om undervisningen av muntliga färdigheter svarade informanterna på följande sätt. Lärare 1 uppgav att man ska anpassa språket till situationen. Enligt hen är publikkontakten och närvaron i situationen viktiga. Man ska också använda språket och rösten mångsidigt. Lärare 2 svarade att det är viktigt att ha förmåga att lyssna och ge feedback samt uttrycka sig individuellt och i en grupp. Informanterna betonar olika saker, men en likhet hittar man i betoningen av muntliga färdigheter. Lärare 1 betonar anpassning av språket och publikkontakt och Lärare 2 betonar förmågan att uttrycka sig i olika situationer. Båda lärarna anser således att gymnasisterna måste kunna förmedla väl det de har att säga. Läroplanen 2003 tar upp grundprinciperna för gruppkommunikation och studerande ska ta hänsyn till den stiltnivån i sitt språk som passar till en viss situation (GGLU 2003: 35-36).

4.1.8 Åttonde frågan

Den åttonde frågan lød: ”Vilka typer av uppgifter använder du i undervisningen av muntliga färdigheter?” Gällande muntliga färdigheter använder Lärare 1 presentationer om styrda teman, att hålla tal, drama, par- och gruppsamtal, debatt, egna videor samt inspelade diskussioner, debatter, radiopresentationer med hjälp av diktafon och ljudredigeringsprogram. Lärare 2 använder presentationer om styrda teman, presentationer om självvalda teman, att hålla tal, par- och gruppsamtal och debatt. Lärarna använder ganska likadana uppgifter, men Lärare 1 använder också elevernas egna videor, inspelade diskussioner och radiopresentationer. Läroplanen nämner gruppkommunikation, debatt, presentationer och enligt läroplanen ska studerande kunna fördjupa sina muntliga kommunikationsfärdigheter (GGLU 2003: 34, 36 & 38).

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I detta kapitel ska jag sammanfatta resultaten i undersökningen i ljuset av mina hypoteser. I det följande granskar jag validiteten och reliabiliteten och presenterar möjliga teman till fortsatt forskning.

5.1 Mina hypoteser i ljuset av resultaten

Resultaten i enkäten stöder bara delvis min hypotes om att det viktigaste i undervisningen av skriftliga färdigheter är grammatik och skrivregler. Enligt informanterna är skrivsätten det allra viktigaste. Även i läroplanen sägs det att man ska kunna kommunicera skriftligt genom att skriva på ett lämpligt sätt som passar kontexten (GGLU 2003).

Min andra hypotes att studentskrivningarna styr ganska mycket innehållet av undervisningen visade sig vara åtminstone delvis rätt. Informanterna använder olika slags uppgifter, t.ex. olika analyser och referat och den andra informanten använder också gamla textkompetensprov och essäprov som uppgifter. Alla de här arbetssätten stöder studentskrivningar. På de obligatoriska kurserna skriver man olika slags texttyper (GGLU 2003). I läroplanen sägs det dock inte direkt något om att undervisningen ska förbereda gymnasisterna inför studentskrivningar.

Min tredje hypotes var att de viktigaste arbetsmetoderna är individuellt arbete och grupparbete gällande skriftliga färdigheter. Båda informanterna uppger att individuellt arbete är en av de viktigaste arbetsmetoderna, vilket stöder min hypotes, men ingendera av informanterna nämnde grupparbete som en av de viktigaste arbetsmetoderna. I läroplanen står det att studeranden ska kunna uttrycka sig genom att tala och skriva både individuellt och i en grupp (GGLU 2003).

Min fjärde hypotes var att de viktigaste arbetssätten är individuellt arbete i klassrummet och hemma samt lärarstyrkt arbete i klassrummet. Av informanternas svar att döma stämde detta bara delvis. Lärare 2 uppgav att av de viktigaste arbetssätten är individuellt

arbete hemma och i klassrummet samt lärarstyrkt i klassrummet, men Lärare 1 nämnde inget av de arbetssätt som togs upp i min hypotes. Lärare 1 angav att de huvudsakliga arbetssätten på kurserna är pararbete i klassrummet, grupparbete i klassrummet, pararbete utanför klassrummet och grupparbete utanför klassrummet i skolans övriga utrymmen, bibliotek och datorutrymmen.

Min femte hypotes var att det som betonas och det som är det viktigaste i undervisningen av muntliga färdigheter är olika slags presentationer och samtal. Hypotesen visade sig vara delvis rätt. Lärare 2 uppgav att det som betonas är förmåga att uttrycka sig individuellt och i en grupp och Lärare 1 uppgav att det betonas att gymnasisterna ska anpassa språket till situationen, men det kom inte fram om det är fråga om presentationer, tal eller samtal utan bara allmänt om muntliga färdigheter och situationer. I läroplanen sägs det att man särskilt på vissa kurser har gruppdiskussioner och man ska uttrycka sig individuellt genom att tala (GGLU 2003). Läroplanen tar inte ställning till om man borde ha presentationer som medel i undervisningen av muntliga färdigheter.

Min sjätte hypotes var att lärarna använder presentationer och tal som uppgifter i muntliga färdigheter. Båda informanterna använder presentationer och tal, men även många andra uppgifter gällande muntliga färdigheter. Läroplanen tar inte ställning till om det ska ingå i undervisningen av muntliga färdigheter att hålla tal eller presentationer, men debatt och diskussioner nämns i beskrivningarna av flera av de obligatoriska kurserna.

5.2 Validitet och reliabilitet

Validiteten är ganska bra, enligt min egen bedömning eftersom resultaten av enkäten kunde i alla fall delvis kopplas med teoridelen särskilt med läroplanen. Det fanns inte många tidigare studier, så det var svårt att jämföra resultaten med tidigare studier. De studier som finns inom området var inte om helt samma tema.

Jag hade bara två informanter och undersökningen är en kvalitativ fallstudie så undersökningen är endast riktgivande och mina resultat kan inte generaliseras. Om man gjorde undersökningen på nytt finns det skäl att tro att resultaten skulle vara likriktade eftersom läroplanen styr alla lärare. Fast den nya läroplanen träder i kraft år 2016, kommer den antagligen inte att förändra undervisningen av skriftliga och muntliga färdigheter i svenska som modersmål i Finland på ett radikalt sätt (GGLU 2015).

5.3 Möjliga teman till fortsatt forskning

Jag skulle kunna fortsätta undersökningen med temat på magisterstudiet med att undersöka modersmålsundervisningen även i Sverige och jämföra den i Finland och i Sverige.

En annan möjlighet skulle kunna vara att fortsätta undersökningen i modersmålsundervisning i Finland och skicka enkäten till flera lärare så att jag skulle få flera informanter och undersökningen skulle vara tillförlitligare. Dessutom skulle jag kunna redogöra för om betoningarna i undervisningen ändras i takt med att de nya läroplanerna tas i bruk hösten 2016.

LITTERATUR OCH KÄLLOR

Aalto, E., Kauppinen, M., Neittaanmäki, R. & Tarnanen, M.

Luokanopettajaopiskelijoiden käsityksiä äidinkielestä oppiaineena. AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2013 / n:o 5. 163–180. Jyväskylän yliopisto.

Aaltola, J. & Valli, R. 2010. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. PS-kustannus.

Badri, S., Khoei, S. & Lundberg, J. 2006. *Modersmålsundervisning, En jämförelse mellan två skolor*. Examensarbete vid Göteborgs universitet.

Edegran, M. 2006. *Att leva med flera språk i skolan – en studie om modersmålsundervisningens betydelse för språkutvecklingen*. Examensarbete vid Göteborgs universitet.

Finlex. *Språklagen 423/2003: 1§ & 2§*. 2003.

<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423#a423-2003>, (Hämtad: 21.4.2015)

GGLU 2003= Grunderna för gymnasiets läroplan för ungdomar. Utbildningsstyrelsen.

GGLU 2015= Grunderna för gymnasiets läroplan för ungdomar. Utbildningsstyrelsen.

Herlin, I., Kalliokoski, J., Kotilainen, L. & Onikki-Rantajääskö, T. 2002. *Äidinkielen merkitykset*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Håkansson, G. 2003. *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Studentlitteratur AB, Lund.

Leino, P. 2002. Tukea opettajan omalle opetussuunnitelmalle. I: Herlin m.fl. (red.): *Äidinkielen merkitykset*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Romaine, S. 1995. *Bilingualism*. Second edition. Oxford: Merton College, University of Oxford.

Skutnabb-Kangas, T. 1981. *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel.

Studentexamensnämnden. 2012. *Föreskrifter för provet i modersmålet*.
https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/sv_for_eskrifter_modersmalet.pdf (Hämtad: 25.4.2016)

Utbildningsstyrelsen. *Gymnasiet*. http://www.oph.fi/utbildning_och_examina/gymnasiet
(Hämtad: 30.3.2015)

Utbildningsstyrelsen. *Studentexamen*.
http://www.oph.fi/utbildning_och_examina/gymnasiet (Hämtad: 30.3.2015)

Virtanen. M. 2013. *Svensklärarnas skrivundervisning på gymnasienivå*.
Kandidatavhandling vid Jyväskylän universitet.

Sekundära källor

Nationalencyklopedin. 1991-1995. Höganäs: Bra böcker.

Ylikiiskilä, A. 2001. *Tvåspråkiga skolbarns verbanvändning i svenska*. Stockholm:
Almqvist&Wiksell.

Hyltenstam, K. 1996. *Svenska i invandrar perspektiv: kontrastiv analys och
språktypologi*. Lund: BTJ Tryck AB.

BILAGA: Enkäten till lärarna

1. Hur viktiga anser du att följande teman är i undervisningen i skriftliga färdigheter på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen? (Du kan skriva ett nummer efter varje alternativ.)

Oerhört viktigt (5), Mycket viktigt (4), Ganska viktigt (3), Inte särskilt viktigt (2), Inte alls viktigt (1)

- språkvård och grammatik
- klarspråk, att skriva tydligt
- att anpassa språket med texttypen
- materialbaserat skrivande

2. Vad betonar du i undervisningen i skriftliga färdigheter på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen?

3. Vilka typer av uppgifter använder du i undervisningen i skriftliga färdigheter? (Du kan kryssa eller skriva ett x efter alternativen.)

- insändare
- recension
- referat
- analyser av reklam, lyrik, noveller, skönlitteratur osv.
- kreativt skrivande (en novell, en dikt osv.)
- arbetsansökan, CV
- datorstött skrivande
- skrivande i sociala medier (t.ex. bloggar)
- någon annan typ av uppgift, vilken/vilka?

4. Vad är de huvudsakliga arbetsmetoderna i undervisningen av skriftliga färdigheter?

- pararbete
- grupparbete
- projektarbete
- individuellt arbete
- processkrivande
- någon annan arbetsmetod, vilken/vilka?

5. Vilka är de huvudsakliga arbetssätten på dina kurser?

- individuellt i klassrummet
- lärarstyrkt i klassrummet
- pararbete i klassrummet
- grupparbete i klassrummet
- pararbete utanför klassrummet, var?
- grupparbete utanför klassrummet, var?
- självständigt hemma
- ett projektarbete i helklass (t.ex. en temadag, en pjäs osv.)
- något annat arbetssätt, vilket/vilka?

6. Hur viktiga anser du att följande teman är i undervisningen i muntliga färdigheter på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen? (Du kan skriva ett nummer efter varje alternativ.)

Oerhört viktigt (5) Mycket viktigt (4) Ganska viktigt (3) Inte särskilt viktigt (2) Inte alls viktigt (1)

- presentationer
- debatt
- att hålla tal
- att kunna argumentera
- mottagaranpassning

– muntliga färdigheter för arbetslivet

7. Vad betonar du i undervisningen i muntliga färdigheter på de obligatoriska kurserna under gymnasieutbildningen?

**8. Vilka typer av uppgifter använder du i undervisningen i muntliga färdigheter?
(Du kan kryssa eller skriva ett x efter alternativen.)**

- presentationer om styrda teman
- presentationer om självvalda teman
- att hålla tal
- drama
- par- och gruppsamtal
- debatt
- egna videon
- någon annan typ av uppgift, vilken/vilka?